

templom helye is meghatározható volt. A templom dombja 121 m magasságban található a tengerszint felett, az egykori házsorok 119–120 m magasságon helyezkednek el. A terület a Sajó és a Kis-Sajó árteréből csak igen kis mértékben emelkedik ki. A feltételezett templomhegy körül emberi csontok nem kerültek elő.

A felszíni leletek alapján a települést a 13. század végétől a 16. század elejéig lakták. A település telekkiosztását a felszíni gyűjtés eredményeinek a domborzati felmérés és a légi fényképek adataival való összevetése után tudjuk meghatározni. A történeti adatok alapján a vizsgált település a középkori Kisfalud települése lehetett.

PUSZTAI TAMÁS

294. Sajósenye, Telek-határrész

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kö

A 2000. március 14–23-ig tartó szisztematikus régészeti terepbejárás munkálatai során azonosítottunk egy, a Kis-Sajó K-i partján, a vizsgált faluhelytől 900 m távolságban, attól É-ra található elpusztult középkori település felszíni maradványait. A vizsgált területtől É-ra, a Kis-Sajó K-i partján, a Telek nevű dűlőben, légi fényképek előzetes átvizsgálása során azonosítottunk egy derékszögben megtörő alaprajzú települést, melynek területén szintén a 13. század végétől a 16. század elejéig terjedő időszakra keltezhető régészeti anyag került elő. Ez a település lehetett a középkori Senye falu.

PUSZTAI TAMÁS

295. Salgótarján, Ipari Park II.

A részletes jelentést lásd a 31–38. oldalon.

(Nógrád megye) R, Szk, N, Kö, Ú

VADAY ANDREA

296. Salgótarján, Pécskő-szikla

(Nógrád megye) I

A péceli és bronzkori lelőhelyként ismert sziklánál egy terepnapot töltöttem, fotódokumentációt készítettem. A sziklát az 1920-as években folyt bazaltbányászat és egyéb tevékenység átalakította, de a jelenlegi csúcson megfigyelhetők mészhabarcos falazat-részletek, sziklába vésett falhelyek(?) és lépcsők(?). A szikla északi oldalán található kisméretű üregeknél is további vizsgálatot igényel, hogy természetes záránykimállások vagy kaptárkő-jellegű fülkék. További kutatást igényel a maradványok felmérése és meghatározása.

MAJCHER TAMÁS

297. Salgótarján, Salgóvár

(Nógrád megye) Kö

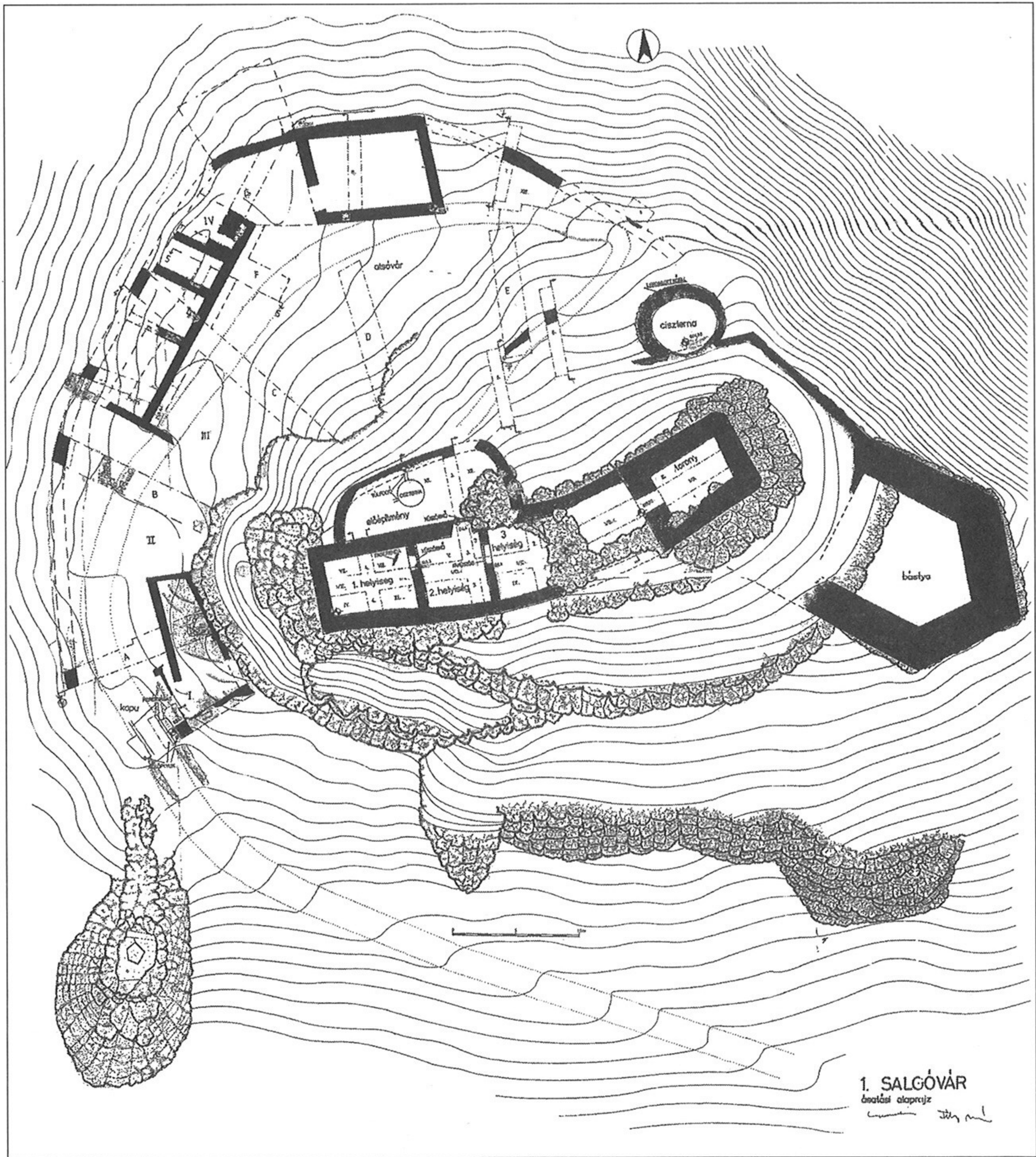
Miután a salgói felsővár 1981–84 között általam elvégzett teljes feltárását követően hosszú évekig szünetelt a műemléki helyreállítás, a Kincstári Vagyoni Igazgató-

ság 1998–99-ben elvégeztette a falak konzerválását a lakótoronycsonk tetővel való lefedését, valamint visszaállította az 1300 körüli várkaput és a korai (14–15. századi?) ciszternát. Ezután merült fel igényként az alsóvár maradványainak feltárása és azt követő helyreállítása. Az utóbbi részen az 1980-as években csak néhány kutatóárok nyitására volt módunk, majd sajnos, a felsővár helyreállító vállalkozó – felvonulás címén – elég jelentős felületen egy közel méter vastag törmelékréteget elplánrozott. Ekkor jellegzetes késő reneszánsz kőfaragványok kerültek napvilágra, annak a bizonyítékként, hogy a vár ezen részén nem csupán gazdasági épületek álltak egykor.

A 2000. évben végzett ásatás a nagyjából kifli alakú, a felsővárát ívesen körülölelő alsóvár rendszeres feltárását tűzte ki célul. Ennek érdekében sugarasan kijelölt kutatóárkokkal vágtuk át területét, kiindulva az ásatás nélkül is jól meghatározható külső várkaputól, majd a megfigyelések eredményeit kiértékelve egyrészt megkezdtuk az egykori épületek teljes feltárását, másrészt a részben a felsővárból származó vastag omlásréteg letermelését és a várból való leszállítását. A rendelkezésre álló idő szűkössége és a technikai nehézségek végül csak azt tették lehetővé, hogy meghatározzuk az alsóvár íves külső falának nyomvonalát és az ahhoz csatlakozó épületek közel kétharmadának alaprajzát. Teljesen feltárni azonban csak egyetlen épület, a kapu K-i oldalán, a felsővár sziklájához támaszkodó, szabálytalan téglalap alaprajzú úgynevezett kapus- vagy őrségépület falmaradványait tudtuk.

Ennek pontos korát nem lehetett meghatározni – benne egy, a török hódoltság korára helyezhető téglagyag szerkezetű kemence került elő –, viszont a Ny-i várfal belső oldalához csatlakozó, közel szabályos téglalap alakú, legalább négy térre oszló épületszárnyról teljes feltárás nélkül is valószínűsíthettük, hogy csak a 16. század közepén épült fel – talán a Derencsényi-családhoz köthető a DK-i, nagy ötszögű ágyúbástyával együtt – és eredetileg bizonyára emeletes volt. Falai ugyanakkor szinte sehol sem maradtak meg 50 cm-nél magasabban, az udvar felé nem nyíltak hosszfalában ajtók, de tereinek egykori lakófunkcióját számos reneszánsz nyíláskeret jelzi.

Kutatóárkaink rétegeinek elemzése ugyanakkor megerősítette azt a, még az 1980-as években tett, megfigyelésünket, hogy ez az épület, sőt maga a néhol teljesen lepusztult külső várfal nem az alsóvár legkorábbi építménye. A feltárt falazatok ugyanis korábbi rétegeket, járósinteket metszenek, azt azonban még nem tudtuk megállapítani, hogy eredetileg – azaz talán már a 14., de legkésőbb a 15. században – faszerkezetű védővonallal kell-e itt számolnunk, vagy esetleg kidőlt, lecsúszott egy korábbi várfal. Az említett téglalap alaprajzú épülethez K-ről csatlakozó további építmények kiterjedése és alaprajzi elrendezése, továbbá a felsővár feljárat rendszere csak a feltárás folytatásával tisztázható, erre 2001-ben reális esélyünk van. Ugyanakkor nagyon

valószínű, hogy az említett, törmelékekkel részben betemetett ágyúbástya feltárása csak a konzerválási, helyreállítási munkák során végezhető el a terepviszonyokból adódó nehézségek miatt.

Az ásatás során főként 15–16. századi kerámia és jelentős fém leletanyag került elő. Ezek tisztítása és restaurálása megtörtént, teljes feldolgozásuk azonban csak az alsóvár feltárásának lezárulta után kezdődhet meg. A kutatás és a helyreállítás folytatásával lehetőségünk nyílna arra, hogy egy 13. századi eredetű és a 16. század végén elpusztult hegyi vár teljes alaprajzát és építészeti szerkezetét megismerhessük.

FELD ISTVÁN

298. Sarkad, 71. számú lelőhely (Békés megye) Á, Kk

Lakossági bejelentés nyomán augusztus 8-án Gábor Gabriella kíséretében felkerestem Bessenyei István helyi lakost, aki szántóföldjén korpuszt talált. Az említett tárgyat – több más edény- és fémtöredékekkel együtt – átadta a múzeum topográfiai gyűjteménye számára. Kiderült, hogy az nem körmeneti keresztől származó korpusz, hanem más funkciója lehetett. Bronzból készült, öntött emberalak feje, két oldalt kinyújtott karokkal, derékban eredetileg is elvágott. Kezein vízszintes függesztőfülek nyomai látszanak. Szakállas fejébe utólag függőleges mélyedést alakítottak ki. Leginkább fölfüggesztett gyertyatartóra (?) emlékeztet. Nemes patina borítja mindenütt. Magassága: 4,2 cm, szélessége: 8,6 cm.

A lelőhely a Sarkad 71. sz. lelőhely DK-i szélén emelkedő kisebb kerek kiemelkedés teteje, ahol jelenleg lábon álló kukorica található. Bessenyei István elmondta, hogy a tárgyat 2000. augusztus 4-én találta fémkereső segítségével, a felszín alatt két centiméteres mélységben.

A kiemelkedés területét bejártuk, kevés Árpád-kori s több késő középkori edénytöredéket, kevés tégladarabkát gyűjtöttünk.

SZATMÁRI IMRE

299. Sárbogárd határa (Fejér megye) Kö

A tervezett M8-as autópálya nyomvonalán terepbejárást végeztünk 2000. október 1. és december 31. között. Az M8-8 jellel regisztrált lelőhelyről középkori kerámiát gyűjtöttünk, ami az István Király Múzeumba került.

SZALAI TAMÁS

300. Sárkeszi, Zsengevölgyi-dűlő (Fejér megye) U, Kk

Sárkeszi belterülete két nagyobb egységre osztható. A település K-i felét „Nagykeszinek”, míg a nyugatit „Kiszeszinek” nevezik. A két terület egy-egy dombon fekszik. A két domb között valamikor patak folyt. A Kiszeszihez

közelebb eső dombvonulatot ma Zsengevölgyi-dűlőnek nevezik. Ez a terület a hajdani vízjárta völgy Ny-i oldalán, és a középkorban még létező Sós-tó D-i partján helyezkedett el. A dombot K-Ny-i irányban metszi a műút. Az út É-i oldalán, attól mintegy 25 m-re északabbra lett kijelölve az ásatási szelvény, a művelés alól kivont szántóföldön.

A 35×180 m-es szelvényben három darab neolitikus, dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájához tartozó cölöpszerkezetes ház került elő, melyeket a löszös altalaj szintjén sikerült megfogni. A házak 8×12 m-es alapterületét a piskóta alakú cölöplyuk beásások határozzák meg.

A feltárt terület hosszanti irányban, egymással párhuzamos két árok osztja meg, melyeket ívelt vonaluk alapján körárokknak tarthatunk. A 4. sz. objektum néven regisztrált árkot a neolitikum időszakában ásták, majd a középkor folyamán megújították. Az 5. objektum és a 6. számú ház a 12–14. objektumokként jelzett gödrök, a 10. és 11. objektum és a 9. objektumként jelzett árok és a 7. objektum/házon belül feltárt 8., 33–35. objektumok egy korúak, tehát neolitikusnak tekinthetők (DVK).

A 7. objektum K-i végének cölöplyukai formájuk és betöltésük alapján eltérnek az előzőekben tárgyalt házakétól, tehát inkább sorolhatók a középkor időszakába, melyet megerősít, hogy a cölöplyukak a neolitikus árok szélére is ráhúzódnak.

Az 5. objektum mellett párhuzamosan, két sorban húzódó gödrök recens jelenségekként értelmezhetők.

A telep tehát neolitikus, a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájához kapcsolható, de a sztratigráfiai megfigyelések és a kerámia alapján a telepen kis számban, de szerepel késő középkori anyag is. A korábbi terepbejárások figyelembevételével a telep a korábbi patak völgy bal partján húzódik 400×50 m-es sávban, É-i részén főként középkori kerámia került elő, D-i részén, a domb központi részén pedig a neolitikus anyag sűrűsödése figyelhető meg.

Munkatárs: Szalai Tamás.

PRANDER PÉTER

301. Sárosd, Nokia-torony

(Fejér megye) Ø

Sárosd határában, a 034 hrsz. ingatlanon a Pannon GSM Rt. Nokia típusú távközlési adótoronyt szándékozott építeni. Mivel a közelben 1959-ben avar sírokra bukkantak (Fitz Jenő leletmentése), ezért megelőző régészeti feltárást végeztünk 2000. szeptember 5–11. között. Régészeti objektumra nem bukkantunk. Az ásatás költségeit a Pannon GSM Rt. viselte.

FÜLÖP GYULA

302. Sárosd határa

(Fejér megye) Kö

A tervezett M8-as autópálya nyomvonalán terepbejárást végeztünk 2000. október 1. és december 31. között. Az M8-4 jellel regisztrált, 100×100 m kiterjedésű lelő-